

Els ocells de l'entorn del riu Tenes a Lliçà d'Amunt

141

Ponències
Anuari del
Centre d'Estudis
de Granollers
2006

Aquest treball de recerca¹ estudia les aus que viuen a l'extensa plana que hi ha als voltants del riu Tenes, al seu pas per Lliçà d'Amunt. Es tracta del tram del riu comprès entre les finques de ca l'Amell Gros, tocant al terme de Santa Eulàlia de Ronçana, i de can Moncau, prop de Lliçà de Vall. Boscos de ribera, camps de conreu, basses de regadiu: aquests han estat els meus llocs d'observació. Fins ara ningú no havia realitzat mai un estudi de la fauna avícola d'aquesta zona i això dóna un especial interès a la investigació.

El meu interès per l'ornitologia va començar ara fa dos anys, quan un dia l'amic Lluís Gascón, entès en ocells, em va proposar de sortir a fer una observació pels voltants de casa seva. Aquella primera sortida va ser per a mi una experiència molt engrescadora: vaig descobrir com era d'interessant i divertit sortir al camp per fer aquestes observacions. Es tractava d'una activitat relaxant i hi aprenia moltes coses fins llavors desconegudes per a mi. Tot això va fer que m'hi anés afeccionant: em vaig comprar uns prismàtics, una bona guia d'aus i una petita llibreta per fer-la servir com a quadern de camp. Vaig començar a fer sortides de tant en tant, sovint acompanyat per Lluís Gascón, amb tot el material per observar i fer les anotacions necessàries.

Després de totes les sortides que havia fet al llarg de dos anys consecutius, em va semblar convenient ordenar tot el material i la informació recollida fins aquell moment per contrastar-la i agrupar-la d'una manera correcta i il·lustrativa. Això és el que he fet en aquest treball que, després d'una breu introducció sobre els objectius i la metodologia, inclou un apartat on s'explica la història, les característiques i la ubicació de les diferents masies, esglésies i altres construccions de la zona d'estudi, que són importants dins

¹ Aquest treball va quedar finalista en el premi Camí Ral de treballs de recerca de batxillerat convocat pel Centre d'Estudis de Granollers per al curs 2005-2006 i es pot consultar a l'Hemeroteca Municipal Josep Móra de Granollers (Arxiu Comarcal del Vallès Oriental) i a la biblioteca de l'Associació Cultural de Granollers. Presentat a l'IES Vall del Tenes de Santa Eulàlia de Ronçana, va tenir com a tutor Joaquim Sabé. Agraïxo també l'ajuda dispensada per l'amic Lluís Gascón i l'amabilitat de l'ornitòleg Josep Ribas, amb qui vaig mantenir una entrevista molt profitosa.

el patrimoni arquitectònic del terme municipal de Lliçà d'Amunt i que han servit com a referents per situar les espècies citades en el treball. Són les següents: l'ermita de Santa Justa i Rufina, la masia de ca l'Amell Gros, la Torre del Pla, la masia de can Dunyó, la masia de can Moncau, la masia de ca l'Orlau i la masia de can Comes.

142

La metodologia de l'estudi és bastant complexa. Per una banda, requereix un treball de camp considerable, consistent en la realització de les observacions i la recollida de dades, cosa que ha exigit molta constància i paciència. Cal fer sortides de dues a tres hores com a mínim dos cops cada mes, per poder veure els canvis que es donen al llarg de l'any en la fauna avícola de l'àrea d'estudi. Després de les sortides és necessària una feina posterior de classificació, tant de les espècies que s'han vist i que ja es coneixien com de les que no es tenien apuntades anteriorment. D'aquestes últimes cal buscar-ne informació per saber quines són les seves característiques, l'alimentació, el plomatge o l'hàbitat.

Aquest treball té diferents objectius. El principal és donar a conèixer la riquesa avifaunística existent al llit del riu Tenes i a les zones de bosc i de conreu properes al riu. Es tracta d'un territori que alberga una gran quantitat d'espècies, algunes sedentàries i d'altres que han triat aquest lloc com a zona de pas i de descans per a les seves migracions en diferents estacions de l'any. És necessari donar a conèixer la importància que té la zona d'estudi per tal de preservar-la en el futur. Un altre objectiu, de caràcter més tècnic, és recollir i sintetitzar la informació reunida fins ara i presentar-la de forma ordenada. A l'apartat de les fitxes informatives de les diferents espècies es pot trobar informació sobre les espècies més corrents i sobre altres que no ho són tant. També és possible veure, a la fitxa de cada espècie, una taula que ens mostra si l'ocell és hivernant, estival, sedentari o només de pas. Aquest criteri és el que s'utilitza per classificar les espècies per èpoques de l'any. Les taules s'han completat amb les dades recollides a la base de dades de les sortides i amb les citacions que m'han cedit altres ornitòlegs. Finalment, penso que la recerca pot servir també per a establir comparacions amb altres estudis d'abast local i per complementar els estudis generals ja existents o que es realitzin en el futur.

El cos del treball (capítol III: pàg. 22-211) són les fitxes informatives dels ocells registrats, que tenen l'estructura següent: nom comú; altres noms; nom científic; alimentació; hàbitat; àrea d'estudi;

reproducció i nidificació; descripció de l'au; curiositats. Quan es detalla l'àrea d'estudi s'especifica quan i on ha estat vist l'ocell, i es classifica segons el seu estatus fenològic. La fenologia estudia les relacions entre els factors climàtics i les manifestacions estacionals o periòdiques de la flora i la fauna, com ara la gemmació, la floració, la migració o la hibernació. Cada espècie vegetal o animal té un comportament determinat en relació amb els canvis del clima. Aquest comportament s'anomena estatus fenològic. En el cas de les aus, i concretament de les espècies estudiades en aquest treball, el que defineix el seu estatus fenològic és sobretot la seva activitat migratòria. Observant, doncs, els hàbits migratoris de les aus que hem trobat al riu Tenes en el seu pas per Lliçà d'Amunt, podem classificar-les en els estatus fenològics següents (entre parèntesi s'indica el nombre d'espècies localitzades a la zona d'estudi):

- Espècies estivals (17). Acostumen a arribar cap al mes de maig i marxen cap al final d'agost.
- Espècies hivernants (14). Al període d'hivernada apareixen els ocells no reproductors a la zona, que fugen dels freds intensos d'altres latituds i, sobretot, de les neus dels Pirineus.
- Espècies sedentàries (48). Aquestes espècies romanen durant tot l'any a la zona d'estudi.
- Espècies de pas (3). Són aquelles que arriben a la comarca per alimentar-se i descansar abans de continuar el seu viatge, i s'hi estan només uns dies o unes setmanes.
- Espècies accidentals (2). Poden aparèixer de manera puntual a la zona, a vegades coincidint amb arribades massives d'aus d'altres llocs de Catalunya o a causa de condicions meteorològiques adverses.

La taula que es presenta a continuació conté tots els ocells que apareixen al treball amb el seu corresponent estatus fenològic:

Nom comú de l'ocell	Nom científic	Estatus fenològic
Accipitriformes		
Àguila calçada	<i>Hieraetus pennatus</i>	Au Estival
Àguila marcenca	<i>Circaetus gallicus</i>	Au de pas
Aligot	<i>Buteo buteo</i>	Au Sedentària
Astor	<i>Accipiter gentilis</i>	Au hivernant
Esparver	<i>Accipiter nisus</i>	Au sedentària

Nom comú de l'ocell	Nom científic	Estatus fenològic
Anseriformes		
Ànec collverd	<i>Anas platyrhynchos</i>	Au sedentària
Apodiformes		
Ballester	<i>Apus melba</i>	Au estival
Falciot negre	<i>Apus apus</i>	Au estival
Caradriformes		
Fredeluga	<i>Vanellus vanellus</i>	Au hivernant
Gavià argentat	<i>Larus cachinnans</i>	Au hivernant
Gavina vulgar	<i>Larus ridibundus</i>	Au hivernant
Ciconiformes		
Bernat Pescaire	<i>Ardea cinerea</i>	Au hivernant
Cigonya blanca	<i>Ciconia cinonia</i>	Au de pas
Esplugabous	<i>Bubulcus ibis</i>	Au hivernant
Martinet blanc	<i>Egretta garzetta</i>	Au hivernant
Martinet de nit	<i>Nycticorax nycticorax</i>	Au estival
Columbiformes		
Tórtora turca	<i>Streptopelia decaocto</i>	Au sedentària
Tudó	<i>Columba palumbus</i>	Au sedentària
Coraciformes		
Abellerol	<i>Merops apiaster</i>	Au estival
Puput	<i>Upupa epops</i>	Au sedentària
Blauet	<i>Alcedo atthis</i>	Au sedentària
Cuculiformes		
Cucut	<i>Cuculus canorus</i>	Au estival
Estrigiformes		
Mussol comú	<i>Athene noctua</i>	Au sedentària
Òliba	<i>Tyto alba</i>	Au sedentària
Falconiformes		
Falcó mostatxut	<i>Falco subbuteo</i>	Au estival
Falcó peregrí	<i>Falco peregrinus</i>	Au sedentària
Xoriguer	<i>Falco tinnunculus</i>	Au sedentària

Nom comú de l'ocell	Nom científic	Estatus fenològic
Gal·liformes		
Faisà	<i>Phasianus colchius</i>	Au sedentària
Perdiu roja	<i>Alectoris rufa</i>	Au sedentària
Gruiformes		
Grua	<i>Grus grus</i>	Au accidental
Polla d'aigua	<i>Gallinula chloropus</i>	Au sedentària
Passeriformes		
Alosa	<i>Alauda arvensis</i>	Au sedentària
Bec de corall senegalès	<i>Estrilda astrild</i>	Au sedentària
Bitxac comú	<i>Saxicola torquata</i>	Au hivernant
Boscarla de canyar	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	Au estival
Bosqueta vulgar	<i>Hippolais polyglotta</i>	Au estival
Cadenera	<i>Carduelis carduelis</i>	Au sedentària
Cargolet	<i>Troglodytes troglodytes</i>	Au sedentària
Cogullada	<i>Galerida cristata</i>	Au sedentària
Cotxa fumada	<i>Phoenicurus ochruros</i>	Au hivernant
Cruixidell	<i>Miliaria calandra</i>	Au sedentària
Cuereta blanca	<i>Motacilla alba</i>	Au sedentària
Cuereta groga	<i>Motacilla flava</i>	Au hivernant
Cuereta torrentera	<i>Motacilla cinerea</i>	Au sedentària
Estornell negre	<i>Sturnus unicolor</i>	Au sedentària
Estornell vulgar	<i>Sturnus vulgaris</i>	Au sedentària
Gafarró	<i>Serinus serinus</i>	Au sedentària
Gaig	<i>Garrulus glandarius</i>	Au sedentària
Garsa	<i>Pica pica</i>	Au sedentària
Gratapalles	<i>Emberiza cirrus</i>	Au sedentària
Guatlla	<i>Coturnix Coturnix</i>	Au sedentària
Mallerenga blava	<i>Parus caeruleus</i>	Au sedentària
Mallerenga carbonera	<i>Parus major</i>	Au sedentària
Mallerenga cuallarga	<i>Aegithalos caudatus</i>	Au sedentària
Merla	<i>Turdus merula</i>	Au sedentària
Mosquiter groc petit	<i>Phylloscopus collybita</i>	Au sedentària
Mosquiter xiulaire	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	Au de pas
Oreneta comuna	<i>Hirundo rustica</i>	Au estival
Oreneta cuablanca	<i>Delichon urbica</i>	Au estival
Oreneta de ribera	<i>Riparia riparia</i>	Au estival
Oriol	<i>Oriolus oriolus</i>	Au estival

Nom comú de l'ocell	Nom científic	Estatus fenològic
Passeriformes (cont.)		
Papamosques gris	<i>Muscicapa striata</i>	Au estival
Pardal comú	<i>Passer domesticus</i>	Au sedentària
Pinsà	<i>Fringuilla coelebs</i>	Au hivernant
Pit-roig	<i>Ertihacus rubecula</i>	Au hivernant
Raspinell	<i>Crethia brachydactyla</i>	Au sedentària
Repicatalons	<i>Emberiza schoeniclus</i>	Au sedentària
Roquerol	<i>Ptyonoprogne rupestris</i>	Au sedentària
Rossinyol	<i>Luscinia megarhychos</i>	Au estival
Rossinyol bord	<i>Cettia Cetti</i>	Au sedentària
Sit negre	<i>Emberiza cia</i>	Au sedentària
Tallareta vulgar	<i>Sylvia communis</i>	Au estival
Tallarol de casquet	<i>Sylvia atricapilla</i>	Au sedentària
Tallarol gros	<i>Sylvia borin</i>	Au estival
Titella	<i>Anthus pratensis</i>	Au hivernant
Tord	<i>Turdus philomelos</i>	Au sedentària
Trist	<i>Cisticola juncidis</i>	Au sedentària
Verderola	<i>Emberiza citrinella</i>	Au hivernant
Verdum	<i>Carduelis chloris</i>	Au sedentària
Pelicaniformes		
Corb marí gros	<i>Phalacrocorax carbo</i>	Au accidental
Piciformes		
Picot garser gros	<i>Dendrocopus major</i>	Au sedentària
Picot garser petit	<i>Dendrocopus minor</i>	Au sedentària
Picot verd	<i>Picus viridis</i>	Au sedentària
Podicipediformes		
Cabusset	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	Au sedentària

El treball es clou amb la transcripció d'una profitosa entrevista amb l'ornitòleg Josep Ribas, autor del gran estudi *Els ocells del Vallès Oriental* (Lynx Edicions, 2000).

Pau Boixader i Sagarra
IES Vall del Tenes
de Santa Eulàlia de Ronçana